

BS/110/2009

WYBORY DO EUROPARLAMENTU
W POWYBORCZYCH
DEKLARACJACH POLAKÓW

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
3 października 2008 roku

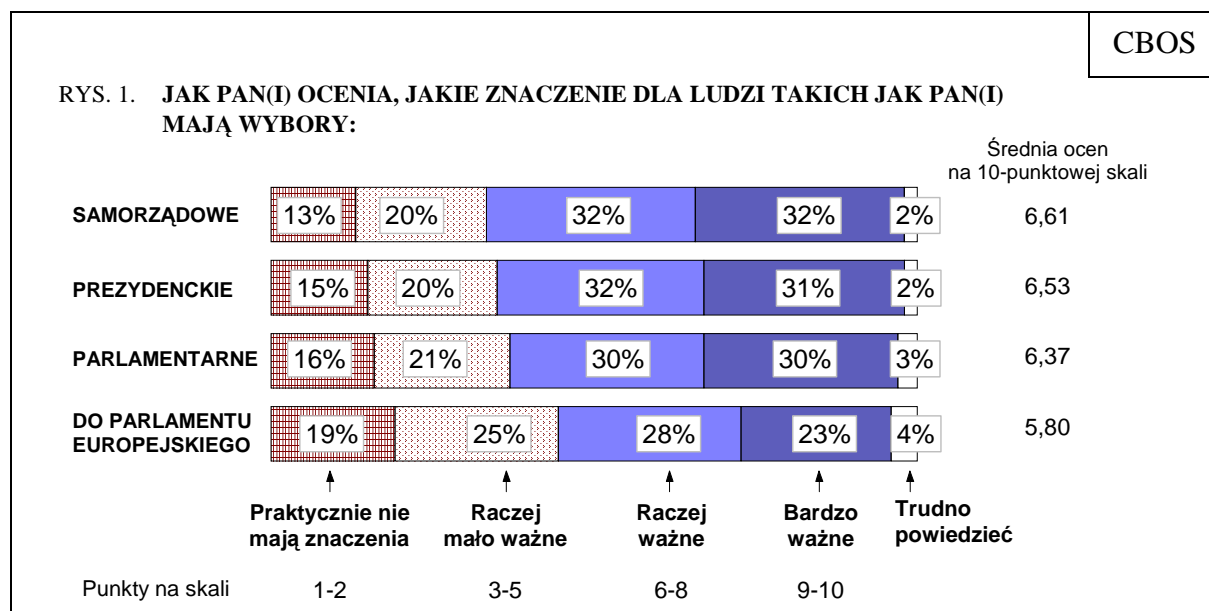
- ▶ Wybory eurodeputowanych uznaje za ważne dla obywateli tylko nieco ponad połowa badanych (51%). Niewielkie lub wręcz znikome znaczenie przypisuje im ogółem 44% respondentów.

- ▶ Decyzje głosujących w wyborach do Parlamentu Europejskiego zapadały dość późno. Więcej niż co czwarta osoba biorąca udział w głosowaniu deklaruje, że o tym, kogo poprzeć, zdecydowała w dniu wyborów (21%) lub na dzień przed głosowaniem (5%). Nieco ponad połowa biorących udział w wyborach (54%) twierdzi, że w głosowaniu kierowała się przede wszystkim osobą kandydata. Niewiele mniejsza grupa (45%) przyznaje, że najważniejsze znaczenie miała przynależność partyjna popieranej osoby.

- ▶ Wynikami eurowyborów interesowała się niespełna połowa badanych (49%). Większość ankietowanych (70%) nie wie, jakie osoby uzyskały mandat europosła w ich okręgu wyborczym.

- ▶ Osoby nieuczestniczące w eurowyborach najczęściej tłumaczą swoją absencję wyborczą zniechęceniem sytuacją polityczną w Polsce (28%) oraz brakiem zainteresowania polityką (26%). Dość często wyrażają też przekonanie, że wybory do PE stanowiły dla polityków przede wszystkim okazję do zdobycia dobrze płatnych posad (19%).

W czerwcu odbyły się – po raz drugi w historii naszego kraju – wybory do Parlamentu Europejskiego. Czerwcowe głosowanie cieszyło się tylko niewiele większym zainteresowaniem niż poprzednie eurowybory. Do urn poszedł niespełna co czwarty Polak uprawniony do głosowania (frekwencja wyniosła 24,53%). Oznacza to, że w eurowyborach uczestniczy zdecydowanie mniej obywateli niż w wyborach krajowych. Dlaczego Polacy niechętnie biorą udział w wyborze eurodeputowanych? Tej i innym kwestiom dotyczącym zachowań wyborczych Polaków poświęcony był nasz lipcowy sondaż¹.

ZNACZENIE WYBORÓW DO PE

Spółeczna ranga wyborów do Parlamentu Europejskiego nie jest zbyt duża. Są one postrzegane jako mniej znaczące dla obywateli niż wybory krajowe – samorządowe, prezydenckie i parlamentarne.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (230) przeprowadzono w dniach 2–8 lipca 2009 roku na liczącej 1125 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych Polaków.

Wybory eurodeputowanych uznaje za ważne z własnego punktu widzenia tylko nieco ponad połowa badanych (51%). Niewielkie lub wręcz znikome znaczenie przypisuje im ogółem 44% respondentów. Dla porównania dużą wagę do wyborów krajowych przykłada od 60% badanych (w przypadku wyborów parlamentarnych) do 64% (w przypadku samorządowych).

Nasze badanie realizowane było niedługo po wyborach czerwcowych – w okresie, kiedy wiadomo było, że Jerzy Buzek ma bardzo duże szanse na objęcie stanowiska przewodniczącego Parlamentu Europejskiego, a doniesienia w tej kwestii trafiały na czołówki serwisów informacyjnych. Wydarzenia te nie wpłynęły w wyraźny sposób na podniesienie rangi wyborów do Parlamentu Europejskiego. W porównaniu ze styczniem 2009 roku, kiedy głosowanie było dla potencjalnych wyborców jeszcze dosyć odległą perspektywą, a wielu z nich w ogóle nie wiedziało, w jaki sposób wybierani są posłowie do europarlamentu², znaczenie przypisywane tym wyborom zwiększyło się tylko w niewielkim stopniu (o 3 punkty wzrósł odsetek osób uznających je za bardzo ważne dla obywateli, o tyle samo zmniejszył się odsetek tych, które oceniają, że są one praktycznie bez znaczenia).

Z dłuższej perspektywy czasowej obejmującej kilka ostatnich lat widać, że społeczna ranga wyborów do Parlamentu Europejskiego spadła. W badaniach realizowanych kilka miesięcy przed pierwszymi eurowyborami w 2004 roku i jeszcze przed wejściem Polski do Unii Europejskiej znaczenie nadawane wyborowi eurodeputowanych było większe niż obecnie. Wydaje się zatem, że w ciągu pięciu lat obecności naszego kraju w UE Polacy nie odczuli, aby działalność Parlamentu Europejskiego miała zauważalny wpływ na ich życie.

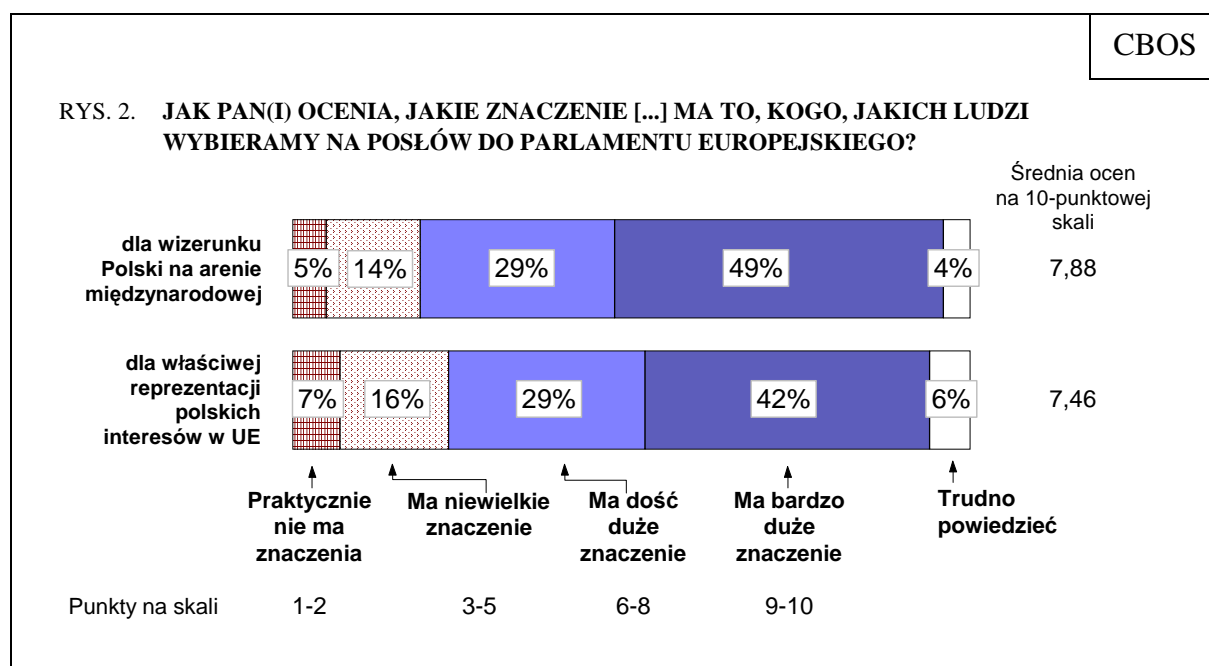
---

² Por. badanie Instytutu Spraw Publicznych z kwietnia 2009 roku „Uczestnictwo Polaków w wyborach – postawy wobec nadchodzących wyborów do Parlamentu Europejskiego”, dostępne na stronie www.isp.org.pl

Tabela I

Oceny na skali 10-punktowej		Jak Pan(i) ocenia, jakie znaczenie dla ludzi takich jak Pan(i) mają wybory:																																	
		prezydenckie										parlamentarne										samorządowe										do Parlamentu Europejskiego			
		IX '98	I '02	X '02	X '03	III '04	VIII '06	I '09	VII '09	IX '98	I '02	X '02	X '03	III '04	VIII '06	I '09	VII '09	IX '98	I '02	X '02	X '03	III '04	VIII '06	I '09	VII '09	X '03	III '04	I '09	VII '09						
w procentach																																			
Praktycznie nie mają znaczenia (punkty 1-2)	7	11	11	11	13	13	16	15	7	11	10	13	16	13	15	16	9	11	11	12	14	13	12	13	15	18	22	19							
Raczej mało ważne (punkty 3-5)	10	11	12	16	19	16	20	20	13	11	15	22	23	24	22	21	15	15	15	18	24	23	21	20	22	21	25	25							
Raczej ważne (punkty 6-8)	27	24	28	23	29	26	31	32	32	24	30	24	29	25	32	30	28	32	28	29	29	25	33	32	24	25	30	28							
Bardzo ważne (punkty 9-10)	52	52	47	47	37	42	31	31	45	52	42	42	30	35	29	30	45	37	43	37	30	35	32	32	30	30	20	23							
Trudno powiedzieć	4	2	2	3	2	3	2	2	3	4	3	4	3	3	2	3	3	5	3	4	3	4	2	2	10	7	3	4							
Średnia ocen:	7,75	7,32	7,27	7,36	6,89	7,08	6,53	6,53	7,43	7,00	7,02	6,78	6,34	6,62	6,40	6,37	7,29	6,50	7,07	6,93	6,38	6,58	6,69	6,61	6,40	6,23	5,59	5,80							

Mimo że wybory do PE mają – w ocenie społecznej – mniejsze znaczenie dla obywateli niż wybory krajowe, jednak nie oznacza to, że nie jest istotne, kto reprezentuje Polskę w tym gremium. Zdaniem zdecydowanej większości badanych, od tego, kto zasiada w europarlamencie, zależy wizerunek naszego kraju na arenie międzynarodowej i właściwa reprezentacja polskich interesów w Unii Europejskiej. A zatem w ocenie Polaków wybory do Parlamentu Europejskiego mają istotne znaczenie dla kraju, natomiast w mniej znaczący sposób wpływają na życie obywateli.

DEKLAROWANY UDZIAŁ W WYBORACH DO PE

W naszym ostatnim badaniu przed wyborami do Parlamentu Europejskiego, realizowanym pod koniec maja 2009 roku, udział w nich zapowiadało 36% dorosłych Polaków. Ostatecznie uczestniczył w nich co czwarty uprawniony do głosowania. Po upływie blisko miesiąca od wyborów – o udziale w nich zapewniało 31% ankietowanych, a więc o 6 punktów więcej, niż faktycznie poszło do urn. Jak widać z powyższych danych, deklaracje dotyczące uczestnictwa w głosowaniu – zarówno sprzed wyborów, jak i powyborcze – różnią się od faktycznych zachowań wyborczych Polaków. Więcej osób deklaruje udział w wyborach, niż rzeczywiście głosuje. Zjawisko to obserwujemy przy okazji każdych wyborów – zarówno krajowych, jak i europejskich. O ile jednak różnicę między frekwencją

zapowiadaną a rzeczywistą można tłumaczyć na różne sposoby (m.in. przyczynami obiektywnymi, które uniemożliwiły czy też utrudniły potencjalnym wyborcom dotarcie do urn), o tyle rozbieżność między faktycznymi zachowaniami wyborczymi a czynionymi *ex post* deklaracjami trudno wyjaśniać inaczej niż swego rodzaju poprawnością obywatelską, która nakazuje badanym nie przyznawać się do – ich zdaniem – niewłaściwych zachowań, a do takich zaliczyć można absencję wyborczą.

Warto jednak zauważyć, że opór przed ujawnieniem nieobecności przy urnach jest obecnie mniejszy niż przed pięcioma laty, przy okazji poprzednich wyborów do Parlamentu Europejskiego. W naszym sondażu realizowanym tuż przed eurowyborami w 2004 roku udział w nich zapowiadało 45% badanych, faktycznie głosowało 21%, a po wyborach do głosowania przyznało się 29%.

Tabela 2

	Wybory do PE 13 czerwca 2004 roku	Wybory do PE 7 czerwca 2009 roku
Odsetek osób deklarujących udział w wyborach – ostatni pomiar przed wyborami	45%	36%
Rzeczywista frekwencja	20,87%	24,53%
Odsetek osób deklarujących <i>ex post</i> udział w wyborach	29%	31%

Mimo że deklaracje badanych dotyczące ich udziału w wyborach są po części nieprawdziwe, można na ich podstawie wnioskować, które grupy społeczne najliczniej stawiały się przy urnach, a w których była największa absencja wyborcza.

Z uzyskanych deklaracji wynika, że w wyborach do PE nieco częściej uczestniczyli mężczyźni (34%) niż kobiety (29%), które z reguły rzadziej biorą udział w wyborach. Podobnie jak w przypadku dotychczasowych głosowań, ze swego prawa wyborczego w najmniejszym stopniu skorzystali ludzie młodzi – od 18 do 34 roku życia (23%). Natomiast najliczniej do lokali wyborczych udali się badani w wieku 45-54 lata (39%) i najstarsi, powyżej 64 roku życia (38%). Częściej uczestniczyli w nich mieszkańcy miast średnich i dużych (od 38% do 42% wskazań) niż najmniejszych (do 20 tys. ludności – 30%) oraz, zwłaszcza, mieszkańcy wsi (22%). Tradycyjnie już deklaracje udziału w wyborach są tym częstsze, im wyższy jest status społeczno-ekonomiczny badanych. Tak więc do urn poszło np. 19% osób z wykształceniem podstawowym i 54% mających wyższe wykształcenie, 18% respondentów o miesięcznych dochodach *per capita* do 500 zł i 52% osób najlepiej

sytuowanych – o miesięcznych dochodach na członka rodziny powyżej 1500 zł. Spośród grup społeczno-zawodowych w głosowaniu udział wzięli głównie przedstawiciele kadry kierowniczej i specjaliści (48%), właściciele firm (47%), a także pracownicy administracyjno-biurowi (44%), najrzadziej zaś – robotnicy niewykwalifikowani (23%), rolnicy (23%) oraz bezrobotni (17%).

Deklaracje badanych dotyczące udziału w wyborach różnicują poglądy polityczne. Do lokali wyborczych liczniej udali się respondenci o przekonaniach prawicowych (47%) niż określający swoje poglądy polityczne jako lewicowe (34%) lub centrowe (28%). Absencji wyborczej szczególnie sprzyjał brak wyrobionych poglądów politycznych (14% deklarujących udział w głosowaniu).

W wyborach do Parlamentu Europejskiego równie chętnie uczestniczyli wyborcy dwóch głównych partii na scenie politycznej: PO i PiS. Niemal tak samo licznie przy urnach stawili się zwolennicy SLD, natomiast rzadziej uczestniczyli w tym głosowaniu sympatycy PSL. Co ciekawe, o ile osoby bierne polityczne, niezainteresowane udziałem w najbliższych wyborach do Sejmu i Senatu, sporadycznie tylko uczestniczyły w eurowyborach, o tyle osoby zamierzające głosować w wyborach krajowych, ale niemające określonych preferencji partyjnych stosunkowo licznie wzięły udział w ostatnim głosowaniu.

Tabela 3

Potencjalne elektoraty*	Czy brał(a) Pan(i) udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego?	
	Tak	Nie
	w procentach	
PO	68	32
PiS	67	33
SLD	64	36
PSL	48	52
Niezdecydowani	53	47
Niezamierzający głosować	8	92

* Wyodrębnione na podstawie deklaracji dotyczących preferencji w ewentualnych wyborach do Sejmu i Senatu. Dane dotyczące SLD i PSL należy interpretować ostrożnie ze względu na niewielką liczebność zwolenników tych partii w badanej próbie

Pewne znaczenie dla decyzji o udziale w wyborach do PE miał stosunek do członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Jak wynika z deklaracji, w głosowaniu nieco częściej uczestniczyli zwolennicy integracji niż jej przeciwnicy.

Tabela 4

Czy osobiście popiera Pan(i) członkostwo Polski w UE czy też jest Pan(i) temu przeciwny(a)?	Czy brał(a) Pan(i) udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego?	
	Tak	Nie
	w procentach	
Popieram	34	66
Jestem temu przeciwny(a)	22	78
Trudno powiedzieć	6	94

SPOSÓB PODEJMOWANIA DECYZJI WYBORCZYCH

Decyzje głosujących w wyborach do PE zapadały dość późno. Więcej niż co czwarta osoba biorąca udział w głosowaniu deklaruje, że o tym, kogo poprzeć, zdecydowała w dniu wyborów lub na dzień przed głosowaniem. W sumie w momencie rozpoczęcia ostatniej fazy przygotowań do wyborów prawie połowa późniejszych wyborców jeszcze nie wiedziała, na kogo odda swój głos. Sprecyzowane preferencje na ponad dwa tygodnie przed wyborami miał co drugi przyszły wyborca.

W porównaniu z pierwszymi w historii wyborami do PE obecnie decyzje głosujących zapadały nieco wcześniej. Być może wynika to z faktu, że w tym roku wcześniej niż wówczas znane były niektóre nazwiska kandydatów na europosłów.

Tabela 5

Kiedy zdecydował(a) się Pan(i), na kogo odda swój głos w wyborach do PE?	Wskazania osób, które brały udział w wyborach do PE:	
	w 2004 roku (N=283)	w 2009 roku (N=354)
	w procentach	
W dniu wyborów (tzn. w niedzielę)	27	21
W przeddzień wyborów (tzn. w sobotę)	5	5
W ostatnim tygodniu przed wyborami	18	12
Dwa tygodnie przed wyborami	8	11
Jeszcze wcześniej	41	50
Trudno powiedzieć	1	2

Na podstawie analiz nie można powiedzieć, aby wyborcy któregoś z komitetów, które uzyskały najlepszy wynik wyborczy, wyraźnie wcześniej niż inni podejmowali decyzję, kogo poprzeć w głosowaniu do PE. Co najmniej połowa z nich decyzję o poparciu kandydatów tych partii podjęła ponad dwa tygodnie przed głosowaniem.

Tabela 6

Na kandydata którego komitetu wyborczego głosował(a) Pan(i) w wyborach do PE?	Kiedy zdecydował(a) się Pan(i), na kogo odda swój głos w tych wyborach?					
	W dniu wyborów	W przeddzień wyborów	W ostatnim tygodniu przed wyborami	Dwa tygodnie przed wyborami	Jeszcze wcześniej	Trudno powiedzieć
	w procentach					
PO	22	4	11	9	52	1
Koalicja SLD-UP	18	6	12	12	53	0
PiS	15	1	14	15	55	0
PSL	11	11	24	4	50	0

O wyniku wyborów do Parlamentu Europejskiego tylko w niewiele większym stopniu zdecydowały nazwiska osób ubiegających się o mandaty eurodeputowanych niż preferencje partyjne głosujących. Nieco ponad połowa biorących udział w wyborach deklaruje, że w głosowaniu kierowała się przede wszystkim osobą kandydata. Niewiele mniejsza grupa przyznaje, że najważniejsze znaczenie miała przynależność partyjna popieranej osoby.

Mimo w dużej mierze partyjnego charakteru kampanii wyborczej, niedawne wybory do PE nie były bardziej upartyjnione niż pierwsze w historii Polski głosowanie do tego gremium.

Tabela 7

Czy zaznaczając nazwisko konkretnego kandydata na posła do PE kierował(a) się Pan(i) przede wszystkim osobą kandydata czy też nazwą partii, komitetu wyborczego?	Wskazania osób, które brały udział w wyborach do PE:	
	w 2004 roku (N=283)	w 2009 roku (N=352)
	w procentach	
Osobą kandydata	50	54
Nazwa partii, komitetu wyborczego	45	45
Trudno powiedzieć	5	1

Najbardziej spersonalizowanych wyborów dokonywali ci, którzy w ostatnim głosowaniu poparli PSL. Niemal trzy czwarte z nich deklaruje, że przy wyborze kierowało się przede wszystkim osobą kandydata. Wyraźniej częściej na nazwisko kandydata niż na rekomendację partyjną powołują się wyborcy, którzy oddali swój głos na koalicję SLD-UP. Głosowanie według logiki partyjnej odegrało największą rolę w przypadku decyzji o oddaniu głosu na któregoś z kandydatów dwóch najbardziej liczących się ugrupowań na scenie politycznej. Połowa wyborców PO i PiS deklaruje, że brała pod uwagę głównie osobę kandydata, połowa zaś przyznaje, że zdecydowała przede wszystkim sympatia do partii.

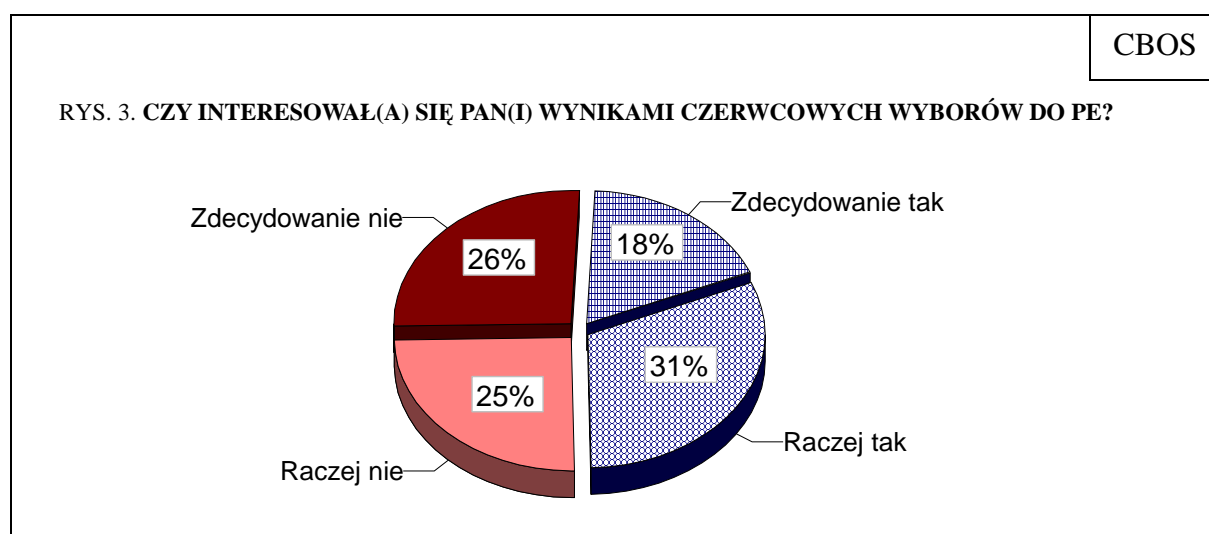
Wyniki te nie zaskakują, jeśli wziąć pod uwagę wysokie poparcie społeczne dla obu ugrupowań i istniejący między nimi antagonizm sprzyjający wyborczej mobilizacji ich sympatyków bądź ich elektoratów negatywnych.

Tabela 8

Na kandydata którego komitetu wyborczego głosował(a) Pan(i) w tych wyborach?	Czy zaznaczając nazwisko konkretnego kandydata na posła do Parlamentu Europejskiego kierował się Pan(i) przede wszystkim:		
	osobą kandydata	nazwą partii, komitetu wyborczego	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PSL	72	28	0
Koalicja SLD-UP	62	35	3
PO	50	50	0
PiS	50	50	0

ZAINTERESOWANIE WYNIKAMI WYBORÓW DO PE

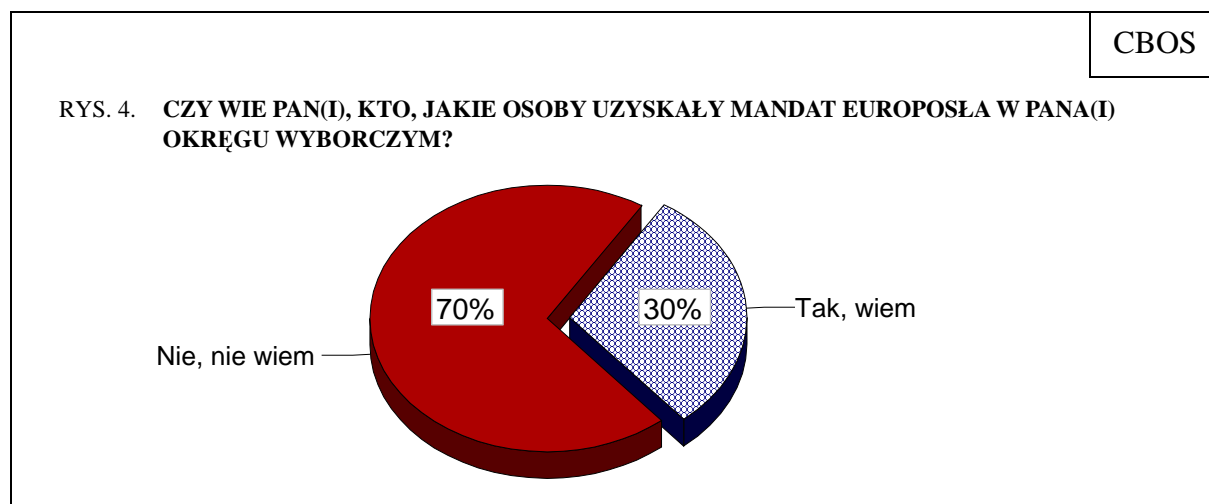
Drugie w naszym kraju wybory do Parlamentu Europejskiego nie cieszyły się – zarówno na kilka miesięcy przed ich terminem, jak i w okresie bezpośrednio je poprzedzającym – dużym zainteresowaniem społeczeństwa. Na krótko przed głosowaniem, pod koniec maja, zainteresowanie nimi deklarowało niespełna dwie piąte dorosłych Polaków (38%). Również wyniki czerwcowych wyborów angażowały uwagę tylko części obywateli – interesowała się nimi mniej niż połowa badanych (49%).

Rezultatami wyborów do Parlamentu Europejskiego interesowały się przede wszystkim osoby, które w ogóle śledzą wydarzenia polityczne, a swoje zainteresowanie polityką określają przynajmniej jako średnie. Ponadto zainteresowanie wynikami wyborów do PE wyrażają przede wszystkim osoby, które doceniają ich znaczenie i są przekonane, że od tego, kto zasiada w europarlamencie, zależy wizerunek Polski na arenie międzynarodowej i właściwa reprezentacja polskich interesów w UE. Co oczywiste, rezultatami głosowania interesowały się głównie te osoby, które wzięły w nim udział (87%), znacznie rzadziej niegłosujące (31%).

W grupach społeczno-zawodowych zainteresowanie wynikiem wyborów najczęściej deklarują te grupy, które liczniej niż inne uczestniczyły w głosowaniu: osoby w wieku 45-54 lata (58%), mieszkańcy największych miast (68%), osoby najlepiej wykształcone (67% mających wyższe wykształcenie) i sytuowane (65% o miesięcznych dochodach *per capita* powyżej 1500 zł).

Niewielkie zainteresowanie wynikami głosowania jeszcze dobitniej pokazuje fakt, że zdecydowana większość badanych nie wie, jakie osoby uzyskały mandat europosła w ich okręgu wyborczym. Wiedzę taką ma mniej niż co trzeci dorosły obywatel (30%).

Wśród uczestników wyborów prawie dwie trzecie (65%) zna nazwiska deputowanych z ich okręgu wyborczego, wśród niegłosujących – zaledwie 13%.

PRZYCZYNY ABSENCJI WYBORCZEJ

Deklaracje osób nieuczestniczących w wyborach wskazują, że nieobecność przy urnach to w głównej mierze wyraz dystansu do polityki w ogóle. Swoją absencję wyborczą najczęściej tłumaczą one zniechęceniem sytuacją polityczną w Polsce i, co za tym idzie, poprzez nieuczestniczenie w procedurach demokratycznych odmową legitymizacji tego, co się dzieje w kraju (28%), oraz brakiem zainteresowania polityką (26%). Na alienację polityczną wskazuje dość często wyrażane przekonanie, że wybory do PE stanowiły dla polityków przede wszystkim okazję do zdobycia dobrze płatnych posad (19%).

Sporo osób (16%) wyjaśnia nieobecność przy urnach nieznanymi kandydatów startujących w wyborach, co może świadczyć, z jednej strony, o braku zainteresowania polityką, z drugiej zaś – o słabym przygotowaniu kampanii wyborczej i nieumiejętności dotarcia do potencjalnych wyborców. Jednoznacznie krytyczne wobec politycznej oferty partii startujących w wyborach są wypowiedzi osób niegłosujących, które twierdzą, że nie znalazły na listach wyborczych kandydatów, których warto byłoby poprzeć (13%), oraz tych, które deklarują, że nie znały programów poszczególnych partii i komitetów wyborczych i nie wiedziały, jakie cele chcą realizować na forum Parlamentu Europejskiego (8%).

Jeśli wierzyć deklaracjom, dla absencji wyborczej mniejsze znaczenie niż krytyczna ocena jakości polskiej polityki miały czynniki związane ze stosunkiem do Unii Europejskiej i wiedzą o jej instytucjach. Nieco więcej niż co siódmy badany z tej grupy (15%) nie poszedł na wybory, ponieważ niewiele wie o Parlamencie Europejskim, natomiast tylko nieliczni – z powodu braku zainteresowania sprawami Unii (4%) lub z racji ogólnie negatywnego stosunku do integracji Polski z UE (1%).

Istotna liczebnie grupa powołuje się na względy obiektywne tłumacząc absencję wyborczą brakiem czasu, nieobecnością w miejscu zamieszkania (18%) lub chorobą, niepełnosprawnością (8%).

		CBOS	
Dlaczego nie wziął(ęła) Pan(i) udziału w wyborach do Parlamentu Europejskiego?	2004 (N=678)	2009 (N=765)	
To, co się dzieje w kraju, zniechęciło mnie do brania udziału we wszelkich wyborach	43%	28%	
W ogóle nie interesuję się polityką	23%	26%	
Nie odpowiadało mi, że wybory te zostały potraktowane przez polityków jako możliwość zdobycia dobrze płatnych posad	21%	19%	
Nie miałe(a)m czasu, byłe(a)m poza miejscem zamieszkania	14%	18%	
Nie znałe(a)m kandydatów startujących w tych wyborach	25%	16%	
Za mało wiem na temat Parlamentu Europejskiego, czym zajmuje się ta instytucja i jakie ma uprawnienia	14%	15%	
Nie było odpowiednich kandydatów, na których mógłbym (mogłabym) oddać głos	18%	13%	
Nie znałe(a)m programów poszczególnych partii i komitetów wyborczych, nie wiedziałe(a)m, co chcą osiągnąć w Parlamencie Europejskim	15%	8%	
Byłe(a)m chory(a), jestem niepełnosprawny(a)	9%	8%	
Nie interesuję się w ogóle sprawami Unii Europejskiej	5%	4%	
Uważam, że te wybory są mało ważne, działalność Parlamentu Europejskiego nie będzie miała większego wpływu na sytuację w kraju	7%	3%	
Ponieważ jestem przeciwny(a) członkostwu Polski w Unii Europejskiej	5%	1%	
Inny powód	7%	6%	
Trudno powiedzieć	1%	1%	

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać trzy powody

Jeśli porównamy tegoroczne przyczyny nieuczestniczenia w wyborach do PE z deklaracjami sprzed pięciu lat, to widzimy, że obecnie na absencji wyborczej w mniejszym stopniu niż wówczas (w okresie rządów SLD, niedługo po ustąpieniu Leszka Millera z funkcji premiera i objęciu jej przez Marka Belkę) zaciążyło zniechęcenie sytuacją polityczną. Lepiej należy też ocenić tegoroczną kampanię wyborczą – mniej osób spośród niegłosujących uzasadnia bowiem swoją nieobecność przy urnach nieznaną nieznajomością lub brakiem odpowiednich kandydatów oraz nieznaną nieznajomością programów poszczególnych partii i komitetów.

Niepokojące jest natomiast to, że w ciągu ostatnich pięciu lat nie zmniejszył się odsetek osób powołujących się na niewielką wiedzę o kompetencjach Parlamentu Europejskiego. O tym, że obecność w UE nie przyczyniła się do wzrostu wiedzy o działaniu

instytucji unijnych, świadczą wyniki innych naszych badań. W ciągu ostatnich kilku lat liczba osób, które deklarują, że sporo wiedzą o Parlamencie Europejskim, zmalała z 25% (we wrześniu 2005 roku) do 14% (w marcu tego roku)³.

Polacy nie przykładają zbyt wielkiej wagi do wyborów do Parlamentu Europejskiego. Mimo że – w społecznej ocenie – są one istotne dla interesów Polski i, przede wszystkim, dla wizerunku naszego kraju na arenie międzynarodowej, znacznie rzadziej dostrzegane jest ich znaczenie dla samych obywateli. Postrzeganie eurowyborów jako stosunkowo mało znaczących dla społeczeństwa nie motywuje do udziału w głosowaniu. Są to zatem wybory, w których obywatele w sposób stosunkowo najbardziej „bezpieczny” mogą dać wyraz swojemu zniechęceniu do polityki i partii politycznych, rezygnując z uczestnictwa w głosowaniu. W efekcie frekwencja w eurowyborach jest znacząco niższa niż w pozostałych wyborach. W przypadku ostatniego głosowania do PE zwraca uwagę niska deklaratywność dotycząca udziału w nim. Większość Polaków nie poszła do urn i nie wstydzi się do tego przyznać. Nie musi to jednak oznaczać, iż słabnie poczucie, że głosowanie to obywatelski obowiązek i że przy okazji następnych wyborów rozbieżność między frekwencją deklarowaną a rzeczywistą będzie równie niewielka.

Opracowała
Beata ROGUSKA

---

³ Por. komunikat CBOS „Postrzeganie instytucji unijnych”, kwiecień 2009.

Tabela 1

		Jak Pan(i) ocenia, jakie znaczenie dla ludzi takich jak Pan(i) mają wybory do Parlamentu Europejskiego?					Liczba osób
		Praktycznie nie mają znaczenia	Raczej mało ważne	Raczej ważne	Bardzo ważne	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	
Ogółem		19	25	28	23	4	1125
Płeć	Mężczyźni	20	29	28	21	2	535
	Kobiety	19	22	28	26	5	590
Wiek	18-24 lata	20	25	34	21		156
	25-34	24	22	26	26	2	212
	35-44	20	28	30	18	4	163
	45-54	13	28	28	27	3	201
	55-64	22	25	28	22	3	189
	65 lat i więcej	18	24	24	24	11	204
Miejsce zamieszkania	Wieś	24	25	27	18	6	421
	Miasto do 20 tys.	11	31	33	21	4	154
	20-100 tys.	23	22	30	23	2	212
	101-500 tys.	17	25	29	25	4	183
	501 tys. i więcej mieszk.	15	23	24	36	3	155
Wykształcenie	Podstawowe	24	27	24	17	9	288
	Zasadnicze zawodowe	21	23	30	23	4	287
	Średnie	17	26	29	26	2	385
	Wyższe	16	24	31	28	1	165
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	15	30	30	22	3	94
	Średni personel, technicy	30	26	31	14		42
	Pracownicy adm.-biurowi	20	27	23	27	3	85
	Pracownicy usług	28	11	26	35		73
	Robotnicy wykwalifikowani	22	22	30	22	4	137
	Robotnicy niewykwalifik.	15	33	26	24	3	61
	Rolnicy	23	26	26	21	5	56
	Pracujący na własny rach.	13	24	38	21	3	38
Bierni zawodowo	Renciści	19	30	29	14	8	88
	Emeryci	15	25	23	28	9	244
	Uczniowie i studenci	13	20	45	23		81
	Bezrobotni	26	32	29	13		77
	Gospodynie domowe i inni	31	20	22	28		49
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	17	32	25	25	0	148
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	26	29	27	17	1	76
	sekt. pryw. poza rolnict.	21	20	30	26	2	274
	prywatnym gosp. rolnym	18	28	26	20	7	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	21	31	24	21	3	234
	501-750	20	27	29	20	4	187
	751-1000	19	16	35	27	3	191
	1001-1500	16	25	28	26	4	163
	Powyżej 1500 zł	15	29	28	26	1	136
Ocena własnych war. mater.	Złe	26	27	22	20	5	195
	Średnie	19	26	27	23	6	506
	Dobre	17	24	32	25	1	423
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	21	19	27	21	12	69
	Raz w tygodniu	19	27	27	23	4	556
	1-2 razy w miesiącu	19	18	34	27	3	170
	Kilka razy w roku	21	32	29	16	2	204
	W ogóle nie uczestniczy	21	22	23	31	4	126
Poglądy polityczne	Lewica	17	29	26	23	5	150
	Centrum	22	25	30	21	1	337
	Prawica	12	24	32	29	3	362
	Trudno powiedzieć	27	24	23	18	8	275

Tabela 2

		7 czerwca tego roku odbyły się wybory do Parlamentu Europejskiego. Czy brał(a) Pan(i) udział w tych wyborach?			Liczba osób
		Tak	Nie	Odmowa odpowiedzi	
		%	%	%	
Ogółem		31	68	1	1125
Płeć	Mężczyźni	34	66	0	535
	Kobiety	29	70	1	590
Wiek	18-24 lata	23	76	1	156
	25-34	23	76	0	212
	35-44	30	70	0	163
	45-54	39	60	1	201
	55-64	34	66		189
	65 lat i więcej	38	62	0	204
Miejsce zamieszkania	Wieś	22	78	1	421
	Miasto do 20 tys.	30	70	1	154
	20-100 tys.	39	61	0	212
	101-500 tys.	38	61	0	183
	501 tys. i więcej mieszk.	42	57	1	155
Wykształcenie	Podstawowe	19	80	1	288
	Zasadnicze zawodowe	27	73	0	287
	Średnie	34	65	0	385
	Wyższe	54	44	1	165
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	48	50	1	94
	Średni personel, technicy	20	80		42
	Pracownicy adm.-biurowi	44	56		85
	Pracownicy usług	29	71		73
	Robotnicy wykwalifikowani	26	73	0	137
	Robotnicy niewykwalifik.	23	77		61
	Rolnicy	23	77		56
	Pracujący na własny rach.	47	50	3	38
Bierni zawodowo	Renciści	26	73	1	88
	Emeryci	37	63	0	244
	Uczniowie i studenci	26	72	2	81
	Bezrobotni	17	83		77
	Gospodynie domowe i inni	25	75		49
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	40	59	1	148
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	26	74		76
	sekt. pryw. poza rolnict.	35	65	1	274
	prywatnym gosp. rolnym	23	77		50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	18	82		234
	501-750	32	68	0	187
	751-1000	31	69	1	191
	1001-1500	39	61		163
	Powyżej 1500 zł	52	47	1	136
Ocena własnych war. mater.	Złe	22	77	0	195
	Średnie	28	72	0	506
	Dobre	40	59	1	423
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	36	64		69
	Raz w tygodniu	33	67	1	556
	1-2 razy w miesiącu	31	69	1	170
	Kilka razy w roku	29	70	1	204
	W ogóle nie uczestniczy	29	71		126
Poglądy polityczne	Lewica	34	65	1	150
	Centrum	28	72	0	337
	Prawica	47	53	0	362
	Trudno powiedzieć	14	85	1	275

Tabela 3

		Czy zaznaczając nazwisko konkretnego kandydata na posła do Parlamentu Europejskiego kierował(a) się Pan(i) przede wszystkim osobą kandydata czy też nazwą partii, komitetu wyborczego?			Liczba osób
		Osobą kandydata	Nazwą partii, komitetu wyborczego	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		54	45	1	352
Płeć	Mężczyźni	54	46	0	179
	Kobiety	54	44	3	172
Wiek	18-24 lata	40	55	5	36
	25-34	45	55		49
	35-44	57	43		48
	45-54	50	48	2	77
	55-64	61	38	1	63
	65 lat i więcej	61	38	1	77
Miejsce zamieszkania	Wieś	47	52	1	91
	Miasto do 20 tys.	35	63	2	45
	20-100 tys.	47	49	5	82
	101-500 tys.	65	35		70
	501 tys. i więcej mieszk.	73	27		63
Wykształcenie	Podstawowe	55	45		55
	Zasadnicze zawodowe	42	54	4	77
	Średnie	59	40	1	131
	Wyższe	55	45		89
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	51	49		45
	Średni personel, technicy	41	59		7
	Pracownicy adm.-biurowi	67	33		37
	Pracownicy usług	58	42		21
	Robotnicy wykwalifikowani	45	55		36
	Robotnicy niewykwalifik.	62	31	7	14
	Rolnicy	43	52	5	13
	Pracujący na własny rach.	57	43		17
Bierni zawodowo	Renciści	63	33	4	23
	Emeryci	57	42	2	90
	Uczniowie i studenci	40	55	5	21
	Bezrobotni	51	49		13
	Gospodynie domowe i inni	33	67		12
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	64	36		59
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	37	63		20
	sekt. pryw. poza rolnict.	53	46	1	95
	prywatnym gosp. rolnym	35	59	6	11
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	41	56	2	43
	501-750	57	40	3	60
	751-1000	50	50		58
	1001-1500	63	35	2	64
	Powyżej 1500 zł	56	44		68
Ocena własnych war. mater.	Złe	48	48	4	43
	Średnie	55	43	2	141
	Dobre	54	46	1	168
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	46	54		25
	Raz w tygodniu	57	42	2	181
	1-2 razy w miesiącu	43	53	4	52
	Kilka razy w roku	58	42		59
	W ogóle nie uczestniczy	52	48		36
Poglądy polityczne	Lewica	57	43		51
	Centrum	53	45	2	93
	Prawica	53	46	1	170
	Trudno powiedzieć	54	42	4	38

Tabela 4

		Czy interesował(a) się Pan(i) wynikami czerwcowych wyborów do PE?		Liczba osób
		Tak	Nie	
		%	%	
Ogółem		49	51	1123
Płeć	Mężczyźni	52	48	535
	Kobiety	46	54	587
Wiek	18-24 lata	39	61	155
	25-34	44	56	212
	35-44	45	55	163
	45-54	58	42	201
	55-64	52	48	189
	65 lat i więcej	53	47	203
Miejsce zamieszkania	Wieś	41	59	420
	Miasto do 20 tys.	46	54	154
	20-100 tys.	49	51	212
	101-500 tys.	52	48	183
	501 tys. i więcej mieszk.	68	32	154
Wykształcenie	Podstawowe	36	64	287
	Zasadnicze zawodowe	45	55	287
	Średnie	54	46	384
	Wyższe	67	33	165
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	69	31	94
	Średni personel, technicy	47	53	42
	Pracownicy adm.-biurowi	61	39	85
	Pracownicy usług	49	51	73
	Robotnicy wykwalifikowani	40	60	137
	Robotnicy niewykwalifik.	45	55	61
	Rolnicy	37	63	56
	Pracujący na własny rach.	60	40	38
Bierni zawodowo	Renciści	40	60	88
	Emeryci	53	47	243
	Uczniowie i studenci	48	52	80
	Bezrobotni	34	66	77
	Gospodynie domowe i inni	46	54	49
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	61	39	148
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	47	53	76
	sekt. pryw. poza rolnict.	51	49	274
	prywatnym gosp. rolnym	38	62	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	41	59	234
	501-750	48	52	187
	751-1000	54	46	190
	1001-1500	57	43	163
	Powyżej 1500 zł	65	35	136
Ocena własnych war. mater.	Złe	39	61	195
	Średnie	46	54	505
	Dobre	58	42	422
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	44	56	69
	Raz w tygodniu	51	49	555
	1-2 razy w miesiącu	43	57	170
	Kilka razy w roku	52	48	203
	W ogóle nie uczestniczy	46	54	126
Poglądy polityczne	Lewica	55	45	149
	Centrum	47	53	337
	Prawica	65	35	362
	Trudno powiedzieć	26	74	274

Tabela 5

		Czy wie Pan(i), kto, jakie osoby uzyskały mandat europosła w Pana(i) okręgu wyborczym?		Liczba osób
		Tak, wiem %	Nie, nie wiem %	
Ogółem		30	70	1119
Płeć	Mężczyźni	35	65	533
	Kobiety	25	75	586
Wiek	18-24 lata	22	78	156
	25-34	25	75	211
	35-44	28	72	163
	45-54	35	65	198
	55-64	34	66	189
	65 lat i więcej	33	67	201
Miejsce zamieszkania	Wieś	20	80	420
	Miasto do 20 tys.	24	76	153
	20-100 tys.	35	65	210
	101-500 tys.	38	62	182
	501 tys. i więcej mieszk.	44	56	154
Wykształcenie	Podstawowe	17	83	286
	Zasadnicze zawodowe	24	76	285
	Średnie	31	69	385
	Wyższe	57	43	163
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	55	45	93
	Średni personel, technicy	28	72	42
	Pracownicy adm.-biurowi	36	64	85
	Pracownicy usług	25	75	73
	Robotnicy wykwalifikowani	26	74	137
	Robotnicy niewykwalifik.	20	80	61
	Rolnicy	17	83	56
	Pracujący na własny rach.	43	57	37
Bierni zawodowo	Renciści	18	82	87
	Emeryci	34	66	243
	Uczniowie i studenci	30	70	81
	Bezrobotni	20	80	77
	Gospodynie domowe i inni	22	78	47
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	46	54	146
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	30	70	76
	sekt. pryw. poza rolnict.	30	70	273
	prywatnym gosp. rolnym	16	84	50
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	15	85	234
	501-750	30	70	187
	751-1000	30	70	191
	1001-1500	37	63	163
	Powyżej 1500 zł	58	42	133
Ocena własnych war. mater.	Złe	19	81	194
	Średnie	26	74	505
	Dobre	39	61	420
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	23	77	69
	Raz w tygodniu	31	69	554
	1-2 razy w miesiącu	24	76	169
	Kilka razy w roku	31	69	203
	W ogóle nie uczestniczy	32	68	125
Poglądy polityczne	Lewica	34	66	150
	Centrum	26	74	333
	Prawica	46	54	361
	Trudno powiedzieć	11	89	274